

METODYKA PRACY SĘDZIEGO W SPRAWACH NIELETNICH W POSTĘPOWANIU ROZPOZNAWCZYM

Krzysztof Eichstaedt

METODYKA PRACY SĘDZIEGO W SPRAWACH NIELETNICH W POSTĘPOWANIU ROZPOZNAWCZYM

Krzysztof Eichstaedt

Stan prawny na 10 lutego 2023 r.

Uwzględniono zmiany wynikające z ustawy z 7.07.2022 r.

o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych

innych ustaw (Dz.U. poz. 2600) wchodzące w życie 14.03.2023 r.

(por. druk sejmowy nr 2860 – planowane zmiany terminu wejścia w życie)

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Katarzyna Gierłowska

Opracowanie redakcyjne

Joanna Ośka

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-422-4

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
1. Uwagi wstępne	13
2. Preambuła ustawy	17
3. Zakres podmiotowy i przedmiotowy ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich	18
4. Moralny oraz prawny obowiązek denuncjacji nieletniego w przypadku stwierdzenia przejawu demoralizacji lub dopuszczenia się czynu karalnego	23
5. Stosowanie wobec nieletnich środków oddziaływania wychowawczego przez dyrektora szkoły lub przez organ uprawniony do przeprowadzenia czynności wyjaśniających	26
6. Środki przeciwdziałania demoralizacji nieletnich i dopuszczenia się przez nich czynów karalnych	29
6.1. Uwagi ogólne	29
6.2. Środki wychowawcze	30
6.2.1. Upomnienie	31
6.2.2. Zobowiązanie do określonego zachowania	32
6.2.3. Nadzór	33
6.2.4. Zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów albo pojazdów określonego rodzaju	34

6.2.5. Przepadek	34
6.2.6. Umieszczenie nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym	35
6.2.7. Umieszczenie nieletniego w rodzinie zastępczej	36
6.3. Środek leczniczy	36
6.4. Środek poprawczy	37
6.4.1. Warunkowe zawieszenie umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym	40
6.4.2. Odwołanie warunkowego zawieszenia wykonania i zarządzenia umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym	41
6.4.3. Ucieczka z zakładu poprawczego oraz z ośrodka wychowawczego	42
6.4.4. Środki stosowane wobec rodziców albo opiekuna nieletniego	42
6.4.5. Skutki uchylania się rodziców lub opiekuna od wykonania nałożonego przez sąd rodzinny środka	43
7. Przepisy innych ustaw stosowane odpowiednio w postępowaniu w sprawach nieletnich	44
8. Postępowanie rozpoznawcze	45
8.1. Właściwość miejscowa i rzeczowa sądu rodzinnego prowadzącego postępowanie w sprawach nieletnich	45
8.1.1. Właściwość rzeczowa sądu rodzinnego (zasada)	46
8.1.2. Ważne względy przemawiające za przekazaniem sprawy nieletniego sądowi miejsca pobytu nieletniego (wyjątek od zasady)	46
8.1.3. Wypadek niecierpiący zwłoki a właściwość miejscowa (wyjątek od zasady)	47
8.1.4. Sprawy nieletniego rozpoznawane przez sąd właściwy według przepisów Kodeksu postępowania karnego	48

8.2. Rozpoznanie sprawy nieletniego przez sąd właściwy według przepisów Kodeksu postępowania karnego	48
8.2.1. Odpowiedzialność nieletniego na zasadach określonych w art. 10 § 2 k.k.	49
8.2.2. Wyłączenie sprawy nieletniego	51
8.3. Przesłuchanie w charakterze świadka pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat	52
8.4. Niejawny charakter posiedzeń sądu rodzinnego	55
8.5. Zawieszenie postępowania w sprawie nieletniego	56
8.6. Doręczenie orzeczeń, zarządzeń i pism procesowych	57
8.7. Dostęp do akt sprawy	58
8.8. Nadzór sądu rodzinnego nad Policją i Strażą Graniczną	59
9. Strony oraz pokrzywdzony w sprawach nieletnich	60
9.1. Prawa przysługujące nieletniemu	61
9.2. Obrońca nieletniego	62
9.3. Pokrzywdzony w postępowaniu w sprawach nieletnich	68
10. Środki tymczasowe i zatrzymanie	70
10.1. Przesłanki stosowania środków tymczasowych	70
10.2. Rodzaje środków tymczasowych	73
10.3. Zatrzymanie oraz umieszczenie nieletniego w policyjnej izbie dziecka	77
11. Postępowanie przed sądem pierwszej instancji w sprawie nieletniego	83
11.1. Wszczęcie postępowania w sprawie nieletniego	83
11.2. Postępowanie mediacyjne	87
11.3. Czynności zlecone Policji lub Straży Granicznej	87
11.4. Wysłuchanie oraz przesłuchanie nieletniego	93
11.5. Rzeczy zatrzymane w toku prowadzonego postępowania w sprawie nieletniego	93
11.6. Przeprowadzenie wywiadu środowiskowego	94
11.7. Zlecenie przez sąd rodzinny sądowemu zespołowi specjalistów wydania opinii dotyczącej nieletniego	95

11.8.	Uzyskanie opinii o stanie zdrowia psychicznego nieletniego	96
11.8.1.	Badania sądowo-psychiatryczne nieletniego w trybie ambulatoryjnym	96
11.8.2.	Obserwacja sądowo-psychiatryczna nieletniego	99
11.9.	Decyzje podejmowane przez sąd rodzinny po zgrupowaniu w sprawie nieletniego materiału dowodowego	104
11.9.1.	Przekazanie sprawy nieletniego przez sąd rodzinny szkole albo organizacji społecznej	105
11.9.2.	Przekazanie sprawy nieletniego prokuratorowi	106
11.9.3.	Procedowanie w sprawie nieletniego na rozprawie	109
11.9.3.1.	Jawność rozprawy w sprawie nieletniego	110
11.9.3.2.	Wysłuchanie nieletniego na rozprawie	114
11.9.3.3.	Protokoły i dokumenty podlegające odczytaniu na rozprawie	116
11.9.3.4.	Orzeczenie kończące postępowanie w sprawie nieletniego	118
11.10.	Koszty postępowania w sprawie nieletniego	119
12.	Postępowanie odwoławcze	123
12.1.	Zakres zaskarżenia	123
12.2.	Warunki formalne środka odwoławczego	123
12.3.	Zakaz <i>reformationis in peius</i>	124
12.4.	Udział nieletniego oraz pokrzywdzonego w rozprawie apelacyjnej	125
12.5.	Zażalenie	125
12.6.	Wstrzymanie wykonania postanowienia	127
12.7.	Zawiadomienie o posiedzeniu sądu	128
12.8.	Postanowienia zaskarżalne przez pokrzywdzonego (art. 84 u.w.r.n.)	128

12.9.	Zażalenie na zatrzymanie nieletniego (art. 85 u.w.r.n.)	129
12.10.	Zażalenie na czynności, które naruszają prawa stron i innych osób	130
Bibliografia		131

AKTY PRAWNE

Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. z 2022 r. poz. 1700) (wyciąg)	135
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 sierpnia 2022 r. w sprawie sposobu zapewnienia nieletniemu korzystania z pomocy obrońcy z urzędu (Dz.U. z 2022 r. poz. 1884)	175
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 października 2022 r. w sprawie przeprowadzania wywiadów środowiskowych o nieletnich (Dz.U. z 2022 r. poz. 2143)	181
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2022 r. w sprawie wysokości zryczałtowanych należności postępowania w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2022 r. poz. 2072)	184

WYKAZ SKRÓTÓW

1. Akty prawne

- Konstytucja RP** – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.)
- k.k. z 1932 r.** – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11.07.1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 60, poz. 571 ze zm.) – uchylone
- k.k. z 1969 r.** – ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.) – uchylona
- k.p.c.** – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
- k.p.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.)
- k.p.k. z 1928 r.** – ustawa z 19.03.1928 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1950 r. Nr 40, poz. 364 ze zm.) – uchylona
- k.r.o.** – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359 ze zm.)
- u.p.n.** – ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2018 r. poz. 969 ze zm.) – uchylona
- u.s.p.** – ustawa z 27.07.2021 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.)
- u.w.r.n.** – ustawa z 9.06.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. poz. 1700)

- reg. sąd.** – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2514 ze zm.)

2. Czasopisma i publikatory

- LEX** – system informacji prawnej Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
- NP** – Nowe Prawo
- OSNC** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSNPG** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
- OSNKW** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Izba Wojskowa
- OTK-A** – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
- PiP** – Państwo i Prawo

3. Inne skróty

- SA** – sąd apelacyjny
- SN** – Sąd Najwyższy
- TK** – Trybunał Konstytucyjny

1. UWAGI WSTĘPNE

W piśmiennictwie wskazuje się na trzy podstawowe modele odpowiedzialności nieletnich:

- 1) model retrybutywny (inaczej jurydyczny) – w tym modelu odpowiedzialność nieletnich kształtuje się na zasadzie odpłaty w zależności od rodzaju czynu (nieletni odpowiadają przed sądem dla dorosłych na podstawie Kodeksu karnego, który przewiduje ewentualne nadzwyczajne złagodzenie kary dla nieletniego);
- 2) model wychowawczy – w tym modelu na pierwszy plan wysuwa się kwestia wychowania nieletniego i wdrożenia do przestrzegania porządku prawnego;
- 3) model sprawiedliwości naprawczej – głównym celem tego modelu jest naprawienie lub zrekompensowanie wyrządzonej szkody i krzywdy oraz przywrócenie stanu poprzedniego, to jest przed popełnieniem czynu zabronionego¹.

W okresie międzywojennym postępowanie w sprawach nieletnich regulował Kodeks postępowania karnego z 19.03.1928 r. (Dz.U. Nr 33, poz. 313 ze zm.). Zgodnie z przepisami tego Kodeksu postępowanie w sprawach nieletnich, którzy w chwili rozpoczęcia rozprawy głównej nie ukończyli lat 17, odbywało się przed sądem dla nieletnich według zasad postępowania przed sądami grodzkimi ze zmianami wynikającymi z przepisów Kodeksu postępowania karnego regulującymi

¹ B. Czarnecka-Działuk, Z. Ostrihanska, D. Wójcik, *Zasady odpowiedzialności nieletnich wobec kodyfikacji karnej*, PiP 1998/9–10, s. 209–210; K. Eichstaedt, *Postępowanie przed sądem w sprawach nieletnich*, Warszawa 2008, s. 19.

postępowanie w sprawach nieletnich (art. 592 k.p.k. z 1928 r.). W postępowaniu w sprawach nieletnich nie było dopuszczalne oskarżenie posiłkowe oraz powództwo cywilne. Postępowanie w sprawie nieletnich prowadził sędzia dla nieletnich w formie dochodzenia. W sprawach nieletnich nie było prowadzone śledztwo, zaś wykonanie poszczególnych czynności dochodzenia sędzia dla nieletnich mógł zlecić kuratorowi dla nieletnich, członkowi patronatu nad nieletnimi, policji albo osobie prywatnej godnej zaufania (art. 594 k.p.k. z 1928 r.). Prowadzone w sprawach nieletnich dochodzenie miało na celu ustalenie: a) okoliczności czynu zarzucanego nieletniemu; b) stopnia rozwoju umysłowego i moralnego nieletniego oraz innych danych niezbędnych do ustalenia, czy nieletni działał z rozeznaniem; c) charakteru i przeszłości nieletniego, warunków, w jakich żył i wychowywał się, stosunków moralnych i materialnych jego i jego rodziny oraz środków nadających się do jego poprawy (art. 596 § 1 k.p.k. z 1928 r.).

Wobec nieletniego przepisy pozwalały na:

- 1) oddanie nieletniego pod dozór odpowiedzialny rodziców, opiekunów lub innej osoby godnej zaufania, z dodaniem w razie potrzeby dozoru kuratora;
- 2) zatrzymanie w schronisku dla nieletnich (art. 598 § 1 k.p.k. z 1928 r.).

Po zakończeniu dochodzenia sędzia dla nieletnich wyznaczał rozprawę albo umarzał postępowanie, jeżeli nie dopatrył się znamion przestępstwa, bądź uznawał brak dostatecznych poszlak przeciwko nieletniemu, ewentualnie ustalił inne powody wyłączające postępowanie karne (art. 599 k.p.k. z 1928 r.).

Warto także wspomnieć, iż w okresie międzywojennym zasady odpowiedzialności nieletnich regulował Kodeks karny z 11.07.1932 r. (Dz.U. Nr 60, poz. 571 ze zm.). Zgodnie z jego przepisami nie podlegał karze:

- 1) nieletni, który przed ukończeniem 13 lat popełnił czyn zabroniony pod groźbą kary;
- 2) nieletni, który po ukończeniu 13 lat, a przed ukończeniem 17 lat, popełnił czyn zabroniony bez rozeznania, tj. nie osiągnąwszy

rozwoju umysłowego i moralnego w takim stopniu, aby mógł rozpoznać znaczenie czynu i kierować swoim postępowaniem (art. 69 § 1 k.k. z 1932 r.).

Do wspominanych powyżej nieletnich sąd mógł stosować tylko środki wychowawcze w postaci:

- 1) upomnienia;
- 2) oddania pod dozór odpowiedzialny rodzicom, dotychczasowym opiekunom lub specjalnemu kuratorowi;
- 3) umieszczenia w zakładzie wychowawczym (art. 69 § 2 k.k. z 1932 r.).

Nieletniego, który po ukończeniu 13 lat, a przed ukończeniem 17 lat, popełnił z rozeznaniem czyn zabroniony pod groźbą kary, sąd skazywał na umieszczenie w zakładzie poprawczym (art. 70 k.k. z 1932 r.).

Przepisy Kodeksu postępowania karnego z 1928 r. oraz Kodeksu karnego z 1932 r. regulowały problematykę dotyczącą postępowania w sprawach nieletnich, z pewnymi modyfikacjami, aż do momentu uchwalenia ustawy z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. Nr 35, poz. 228), która weszła w życie z dniem 13.05.1983 r. Ustawa ta regulowała całościowo postępowanie w sprawach nieletnich, łącznie z postępowaniem wykonawczym².

Ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich była wielokrotnie nowelizowana i po 40 latach jej obowiązywania Sejm 9.06.2022 r. uchwalił ustawę o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. poz. 1700), uchylając jednocześnie wcześniej wspomnianą ustawę. Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich z drobnymi wyjątkami weszła w życie z dniem 1.09.2022 r. (zob. art. 417 u.w.r.n.).

Do najważniejszych zmian, które wprowadziła ustawa z 9.06.2022 r. o wspieraniu resocjalizacji nieletnich, należy zaliczyć:

² Zob. szerzej na temat rozwoju sądownictwa w sprawach nieletnich w Polsce w: K. Eichstaedt, *Postępowanie przed sądem...*, s. 22–30 i literatura tam powołana.

- 1) wprowadzenie przez ustawę dolnej granicy wieku (10 lat) dla odpowiedzialności nieletnich w sprawach o demoralizację;
- 2) możliwość umieszczenia nieletniego w okręgowych ośrodkach wychowawczych, możliwość przebywania nieletnich matek wraz ze swoimi małoletnimi dziećmi w: zakładach poprawczych, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, schroniskach dla nieletnich oraz okręgowych ośrodkach wychowawczych;
- 3) możliwość stosowania środka poprawczego wobec nieletnich, którzy dopuścili się najcięższych przestępstw, po 21. roku życia, ale nie dłużej niż do ukończenia 24. roku życia;
- 4) zmianie uległ katalog wykroczeń, które objęte zostały definicją czynu karalnego;
- 5) ustawa przewidziała m.in. nowy środek wychowawczy w postaci umieszczenia nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym³.

³ J. Lorencka-Mierzwińska, *Odpowiedzialność karna nieletnich w świetle ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich*, LEX 2022.

2. PREAMBUŁA USTAWY

Ustawa z 9.06.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, podobnie jak wcześniej obowiązująca ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, została wyposażona przez ustawodawcę w preambułę, przez co rozumie się uroczysty wstęp do ustawy. Zazwyczaj preambuły posiadają konstytucje oraz umowy międzynarodowe. Akty prawne rangi ustawy rządziej mają preambuły.

Preambuła ustawy z 9.06.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich jest o wiele bardziej rozbudowana niż preambuła ustawy z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich. Już na wstępie omawiana preambuła podkreśla istotną i zarazem pierwszoplanową rolę rodziny, w tym przede wszystkim rodziców w wychowaniu nieletniego, stanowiąc, iż to na nich w głównej mierze spoczywa obowiązek przekazywania nieletniemu wartości, zasad i niezbędnych wzorców. W preambule znajduje się także odesłanie do wartości chrześcijańskich oraz zasad etyki, a także jest mowa o zapewnieniu wsparcia dla rodzin przez Rzeczpospolitą Polską w wychowaniu nieletnich. Instrumenty, które mają pomóc w dążeniu do wzmacniania świadomości i odpowiedzialności za własne czyny popełnione przez nieletnich i przejawy demoralizacji, wynikają bezpośrednio z treści ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Z preambuły wynika również, iż ustawa dostarcza także niezbędnych instrumentów do stworzenia warunków powrotu nieletniego, który popadł w konflikt z prawem, lub z zasadami współżycia społecznego, do normalnego życia.

3. ZAKRES PODMIOTOWY I PRZEDMIOTOWY USTAWY O WSPIERANIU I RESOCJALIZACJI NIELETNICH

Już na wstępie należy wspomnieć, iż zastosowanie ustawy z 9.06.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich jest uzależnione od wieku danej osoby, tego, czy dopuściła się przejawu demoralizacji, czy też popełniła czyn karalny, a także od rodzaju postępowania (rozpoznawcze, wykonawcze).

Ważne

Postępowanie w sprawie o przejaw demoralizacji może być prowadzone wobec osób, które ukończyły 10 lat i nie są pełnoletnie.

Postępowanie o czyny karalne może być prowadzone wobec osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu 13 lat, lecz przed ukończeniem 17 lat.

Wykonywanie środków wychowawczych, środka leczniczego lub środka poprawczego może mieć miejsce wobec osób, względem których środki te zostały orzeczone, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez te osoby 21 lat, chyba że ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich stanowi inaczej.

Ustawa z 9.06.2022 r. w porównaniu do swojej poprzedniczki wprowadziła dość istotną zmianę, a mianowicie postępowania w sprawach o demoralizację mogą być prowadzone wobec osób, które ukończyły 10 lat i nie są pełnoletnie, podczas gdy ustawa z 26.10.1982 r. o postę-

powaniu w sprawach nieletnich nie przewidywała dolnej granicy wieku dziecka, wobec którego sąd rodzinny mógł prowadzić postępowanie o demoralizację. Ustalenie sztywnej granicy wieku, od którego nieletni mogą mieć prowadzone postępowanie o demoralizację, z jednej strony powoduje, iż nie będą prowadzone postępowania wobec nieświadomych swego nieprawidłowego zachowania sześciolatków, którzy np. spowodowali pożar domu, zaś z drugiej strony może okazać się także, że rozwój osoby, która ukończyła 10 lat, jest taki, iż nie rozumie ona naganności swojego postępowania. Wystąpienie takiej sytuacji wymaga rozważnego podejścia ze strony sądu rodzinnego, który może skorzystać z możliwości przewidzianej art. 53 u.w.r.n., to jest nie wszczynać postępowania o przejaw demoralizacji, zaś wszczęte umorzyć.

Ważne

Mimo że wobec nieletniego poniżej lat 10 nie można wszcząć postępowania o przejaw demoralizacji, to jednak nic nie stoi na przeszkodzie, aby sąd opiekuńczy wydał stosowne zarządzenia w trybie art. 109 k.r.o., np. zobowiązał rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania.

Na podstawie art. 109 k.r.o. sąd opiekuńczy może wydać każde zarządzenie, jakiego w danych okolicznościach wymaga dobro dziecka, a więc – jakiego wymaga troska o prawidłowy duchowy, psychiczny i fizyczny rozwój dziecka (postanowienie SN z 4.03.1999 r., II CKN 1106/98, LEX nr 1125073).

Jak wynika z art. 1 ust. 1 pkt 1 u.w.r.n., ustawodawca przyjął, iż osiągnięcie pełnoletności stanowi górną granicę wieku osób, wobec których można wszcząć postępowanie o demoralizację. Zgodnie z art. 10 § 2 k.c. przez zawarcie małżeństwa małoletni uzyskuje pełnoletność. Warto przypomnieć, iż sąd opiekuńczy może zezwolić na zawarcie małżeństwa kobiecie, która ukończyła lat 16 (art. 10 § 1 k.r.o.). Oznacza to w takiej sytuacji, iż poprzez zawarcie małżeństwa kobieta uzyskuje pełnoletność i nie może być wobec niej wszczęte postępowanie o demoralizację.